

TRONO

MANUEL A. CONEJERO: «SÓC ATREVIT, NO EM FA POR LA FAENA»

Melodiós, teatral i, sobretot, anglès

Manuel A. Conejero ha gestionat una pila d'empreses culturals llarga de referir. En parlem d'algunes de les més importants: l'Institut Shakespeare, el teatre i, ara, el Palau de la Música, una estrena sorollosa.

E. Sòria

L'art del teatre, com el de la música, necessita, per esdevenir realitat, no només els habitualment considerats artistes: directors, actors, dramaturgs. En la cruïlla entre art i realitat, més o menys en l'ombra, de vegades amb un somris irònic, sempre trobem més personatges, alguns d'ells tan artísticament imprescindibles com qui més. Hi ha un déu bo, després de tot, i ha permès que Manuel Àngel Conejero —home de teatre, traductor i ara director del Palau de la Música de València— siga d'ací i que, a més, no

tinga por pràcticament de res. I aquest home, que parla un català pairal amb accent britànic, n'és ben conscient, sens dubte.

—*Vostè va nèixer a Xirivella, a una casa, sembla, d'un cert nivell cultural.*

—Sí, a casa hi havia un ambient de molta lectura. Eren treballadors, però tenien un nivell elevat, almenys impropri, llavors, del seu estatus social. Això va ser una sort, sens dubte, perquè posteriorment em facilità molt les coses.

—*¿El seu interès per la literatura anglesa prové d'aquella adolescència cultivada?*

—No. Va ser una mena d'intuïció rara. Als anys cinquanta no era gens

habitual estudiar anglès, jo vaig tenir alguna sort perquè els jesuïtes, on jo estudiava, era possiblement l'únic centre d'ensenyament mitjà on es donava anglès. M'hi vaig interessar d'una manera absolutament desafortada. Ja a la universitat m'especialitze en llengua i cultura anglesa i descobreix el món al voltant del qual treballaria en el futur, que és el de Shakespeare. Recorde perfectament com i quan se'm va fer evident.

—*¿I com va ser?*

—Anant amb avió de Londres a Barcelona, mentre llegia els sonets de Shakespeare, vaig intuir que em trobava davant d'una cosa que em podia ocupar tota una vida. En aquest moment, la llengua anglesa és la meua professió, i allò que em connecta a la cultural en el sentit més universal. El procés ha estat curiós; el meu interès per la llengua anglesa em porta al teatre anglès clàssic; d'ací al teatre del Segle d'Or castellà hi ha un pas que es dona quasi per necessitat. L'anglès també em du cap a unes altres direccions: ara estic traduint el segon volum d'Ausiàs March a l'anglès i, per tant, aprofundint en la literatura d'aquesta època. I clar, la gent pot dir «quines coses tan rares i dispars que fa aquest home», i

jo trobe que no. Hi trobe una coherència. Jo m'acoste a la literatura en valencià, o en castellà, des d'una perspectiva de contrapunt, de literatura comparada, com si jo fóra un anglès que s'hi interessa, si fa no fa. El llenguatge de Cervantes m'atrau perquè s'assembla al de Shakespeare —no a l'inrevés— en potencial expressiu; estudie Sagarra a fons, per exemple, perquè Sagarra va fer una gran traducció de Shakespeare al català. La llengua anglesa ha esdevingut la clau del meu acostament fins i tot a la pròpia cultura. Simplement és així.

—¿I la traducció de *March*, d'on ix?

—Aquest és un projecte antic que ha eixit ara, però que té ja quinze anys. Recorde que llavors vaig anar a Gandia, amb el cotxe que acabava d'estrenar, a demanar un ajut per fer-la, i a Gandia no se'n van voler saber res. Ara, jo no abandone les idees mai, és un dels trets del meu caràcter. Vaig pensar: «Vull traduir *March* a l'anglès, és impossible que això no s'haja fet encara». S'havia fet en prosa, però la primera edició en vers que hi ha és la nostra, i diuen que no està gens malament. Jo ho faig tot en equip i compte amb un jove poeta britànic extraordinari, prou humil per a rectificar quan trobe que no va bé i prou bo per a aconseguir uns resultats tècnicament impecables.

—Al costat de *Shakespeare*, i amb tota conseqüència, el teatre tout court li és un altre centre d'interessos.

—En efecte. El meu interès pel teatre com a espectacle és anterior al coneixement de Shakespeare, perquè jo era actor de jove. Tinc la gran sort d'haver-ne tingut una experiència no massa llarga però fonda. I llavors encaixa tot molt bé. Si puc assessorar i coordinar una traducció de *Romeo i Julieta* o de *Nit de reis* —que vam acabar dilluns passat— ho puc fer perquè tinc un coneixement de l'anglès i també del que és el teatre.

—L'any 84 rep el premi de la crítica pel seu llibre *La escena, el sueño, la palabra, que és una reflexió sobre el*

teatre i la traducció com a instruments hermenèutics. D'alguna manera, per a vostè, la realitat seria un vastíssim gènere teatral.

—En algun sentit. Aquesta és una obsessió molt meua. Jo encara done classes d'estil verbal públic en anglès i m'ha interessat estudiar les formes de la realitat com a fórmules teatrals o d'aparença. En certa manera és invertir-ho tot: el teatre ve de la vida, però també es pot estudiar què hi ha de retòric i d'estratègic en la vida, què hi ha d'art, en aquest cas, de teatre. La vida, molt sovint, imita formes artificioses, cerimonials, etc. Quan la gent diu «quina boda més bonica, que bé que ha eixit» o «que lleig ha quedat», està parlant d'això. No es tracta de pervertir la realitat dient que «el món és una

farsa», que és una afirmació estúpida, sinó simplement d'estudiar què té la realitat provinent de l'art.

—*Es tracta de subratllar l'estètica de la vida.*

—Sí, en tant que aprenem de l'artifici. Fins i tot un acaba component una postura personal que segueix uns models. *Ut pictura poiesis...* La cultura que ens envolta ens condiciona. Continue escrivint sobre això. Espere acabar un llibre sobre el tema quan dispoise d'un moment lliure.

—*Durant anys vostè ha estat molt crític amb l'atonía cultural de la ciutat, probablement amb raó. ¿Ho seria encara?*

—No, pense que hi ha un despertar molt interessant. Potser ara seria crític amb els mètodes a utilitzar, amb les estratègies a adoptar. Ho seria, no dic que ho sóc. La veritat és que ara hi ha un moviment cultural que es desenvolupa, en general, d'una manera que em sembla encertada, que la ciutat va a mil per hora i que anem pel bon camí.

—*Durant uns temps combinà el càrrec de director general dels teatres de l'estat amb l'Institut Shakespeare i les classes, i ara Institut i classes amb la direcció del Palau de la Música. Fa la impressió de ser un home versàtil, si més no, i també prou llançat.*

—Sí, són aquestes coses del triple salt mortal. Sóc una persona atrevida, no tinc per què negar-ho, i amb ganes de fer faena. La faena no em fa gens de por. Aprenc molt. Tot el que sé de gestió teatral em ve d'aquell càrrec i m'ha vingut molt bé. Jo, el que tinc, és una necessitat imperiosa de seguir treballant en el meu projecte vital, en el meu centre, que és el teatre shakespearà i el teatre en general. La resta són altres seduccions. Quan l'alcalde em va fer el gran honor de pensar en mi com a gestor del Palau de la Música, jo li ho vaig dir: «Jo no sé música, no sóc un expert en això» i em contestà: «Millor, millor, justament per això, tu t'apanyaràs». I la veritat és que em seduí, justament, el rept.

«El meu objectiu a l'hora de fer-me càrrec del Palau ha estat organitzar la passió per la música».

—L'Institut Shakespeare —i les seues traduccions— és, amb tota probabilitat, una de les experiències culturals manufacturades a València que més han transcendit enfora. ¿Està satisfet d'aquest ressò?

—Del ressò sí. Del que no estic satisfet és de la faena que fem, de cap manera. Estic content de saber que l'Institut té un cert prestigi en el món especialitzat, però no m'agrada adormir-me, no m'agrada pensar que

ben de seguida, més aviat en tinc l'oblació.

—València tenia una fama d'amant de la música ben poc justificada a l'hora de la veritat. ¿L'oferta del Palau ha contribuït a despertar l'interès adormit o més aviat l'ha creat?

—Hi havia l'interès, però la carcassa ha estat el Palau. Hi havia les bandes, els concerts de Lliria, l'orquestra, tot molt desperdigat, però el Palau ha vingut a demostrar fins a quin punt hi

política increïble, que hauria de passar als anys. Fa poc un periòdic deia que si jo era un mercantilista i que si pensava pujar aquests preus fins a Déu sap on. En absolut. Jo trobe que el director d'un local públic ha de comportar-se en tot com un empresari —controlar el cost de tot, pagar pels mínims possibles, estalviar—, però no a l'hora de fer l'oferta al públic. Llavors cal donar la màxima qualitat, fins i tot a preus irrisoris, com els nostres.

—En resum, la programació del 88 serà barata.

—Però bona. Per al gener tenim l'Orquestra de Cambra de la Filharmònica de Berlín, la Philharmonia de Londres, que és gran, dirigida per Plácido Domingo, i l'orquestra municipal. Al febrer hi ha una pila de música: l'Orquestra de cambra de Viena, la Simfònica de Singapur —una orquestra magnífica, i no és cara— l'Alexandre String Quartet i els solistes de la Filharmònica de Munic. Per al març hi ha, per exemple, el Mozarteum de Salzburg, que és per a morir-se de bo, els madrigalistes de Praga i l'Orquestra Nacional de l'URSS. La Chapelle Royal de París per als concerts que s'acosten a Setmana Santa. Hi ha en programa també una passió, etc. Crec que no ens podem queixar. Hem buscat agrupacions diverses i també grups de solistes de les grans orquestres. Aquest és un camí interessant i bonic.

—Ja ho sentirem. Tornem, si vol, però, al seu centre. Vostè va dir una vegada que somniava en anglès del segle XVII.

—Sí, és un acudit, però és cert. Inclús és lògic, perquè jo sempre somnie el que vull fer. Somnie en un context i les meues obsessions són sempre traductores. Dificultats a l'hora de resoldre un text, un text anglès, els col·laboradors del treball també són anglesos, etc. Així, acabes somniant en Hamlet. Diguem que tinc obsessions professionalitzades i els meus somnis en són el transsumpte.

—¿I ara els seus somnis són més mel·losos, almenys?

—Clar, ara està tot molt mesclat amb la música. Passe angoixes molt grans, per si els avions no arriben i em quede sense orquestres, per si el presupost s'escurça... Obsessions de gestor. El que m'il·lusiona és que estic aprenent un munt de coses que no sabia. Jo era un coneixedor de la música discretet, de concert setmanal i prou, i n'aprenc moltíssim. Quan me'n vaja d'ací, això, ho agrairé. És el que més em sedueix d'aquest ofici. Una bogeria, però meravellosa. □

«Sóc exigent, potser maniàticament exigent i no m'agrada en absolut res del que faig. Tot és perfectible».

ja va bé. Ara editarem la traducció de *Romeo i Julieta* i n'estem revisant tota la metodologia. No estic satisfet del treball tal com va. Sóc exigent, potser maniàticament exigent, i no m'agrada en absolut res del que faig. Sempre és perfectible.

—I com a director del Palau, al cap ja d'uns mesos, ¿quin balanç va fent?

—Jo pense que l'invent ha funcionat d'una manera increïble perquè la ciutadania s'hi ha bolcat. Si hem de ser freds, cal fer crítiques, crítiques a la meua gestió. Podria, per descomptat, haver triat i organitzat millor, però també és cert que em van donar una casa en obres on ningú no tenia cap experiència prèvia. Ara, en canvi, sí que hi ha una mica de claredat i d'ordre. Però si el balanç és bo, és per l'apassionada resposta del públic i perquè m'han ajudat molt a fer-ho bé. El que és evident és que la ciutat tenia fam d'un lloc com aquest i la resposta ha estat imprevisible, no me n'esperava tanta. Cues, expectació, passió. Un senyor es queixava fa poc «perquè no hi ha dret que s'acaben de seguida les entrades». Home, no em diga això, jo no tinc la culpa que les entrades s'aca-

havia l'interès. Hi han vingut com a feres. Fins i tot en els assaigs s'ompli, a poc que un es descuide.

—¿Quins objectius s'havia marcat en fer-s'hi càrrec?

—Organitzar la passió. Jo tenia una experiència prèvia en teatre, havia dirigit el de l'Òpera a Madrid i el Centre Dramàtic. El que calia era establir una teoria, vaig discutir els plans amb Xavier Casal i decidírem que el primer any calia, cada quinze dies, més o menys, dur un magnífic concert interpretat per una orquestra magnífica, i enmig, agrupacions més assequibles però de qualitat, i, és clar, l'orquestra municipal.

—Sembla que l'any 88 hi haurà menys grans orquestres programades.

—Bé, ara el llançament ja s'ha fet. Crec que els grans combinats s'han d'espaiar més perquè són caríssims i perquè no fan falta si duem grups selectes i una programació continuada en qualitat. Cal recordar que el preu de les entrades als concerts extraordinaris és de 800 pessetes, quan a Madrid valen 8.000 i a Viena o Londres 15.000. En aquest sentit, l'alcalde està fent una